

Maakindustrie in Noord-Brabant

Cijfers & Trends

Willem van der Velden, 4 maart 2009

Vraagstelling en uitwerking

- Wat is de stand van zaken in de Brabantse maakindustrie?
 - Cijfers & Trends
 - Actualiteiten
- Beantwoording op basis van een snelle scan van beschikbaar materiaal
 - Waar mogelijk specifiek voor de Brabantse regio's
 - Waar mogelijk toegespitst op metaal/electro, machines en apparaten en transportmiddelen
 - Geen aanvullend onderzoek of interviews
- Uitvoering door regionaal-economisch team Kennis en Economisch Onderzoek van Rabobank Nederland, in samenwerking met Bureon
 - afgesloten 26 februari 2009
- Leeswijzer
 - Per item samenvattende tekstsheet, gevolgd door relevante cijfers
 - Afronding met globale conclusies en stellingen/discussiepunten

Onderwerpen

- Actualiteit
- Omzet/werkgelegenheid
- Concurrentie (kosten en productiviteit)
- Kennis/innovatie
- Netwerkvorming/samenwerking/uitbesteden
- Export/buitenlandse investeringen

- Afbakening 'maakindustrie'
 - Rubber- en kunststofverwerkende industrie
 - Automotive/transportmiddelenindustrie
 - Metaalproductenindustrie
 - Machine- en apparatenindustrie (mechatronica)
 - Optische, medische en computerindustrie

Actualiteit

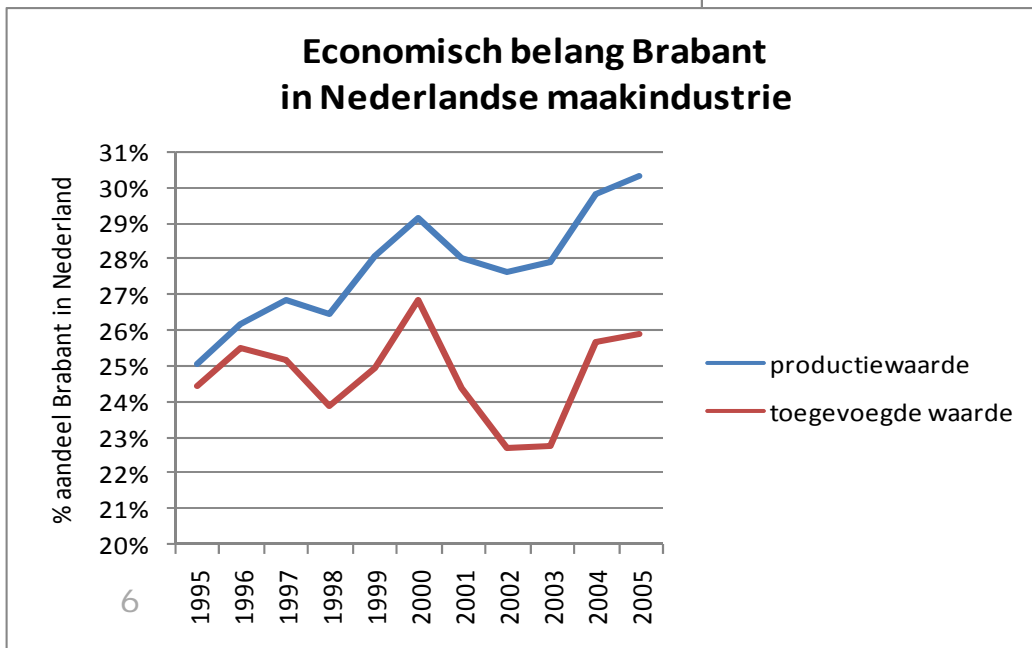
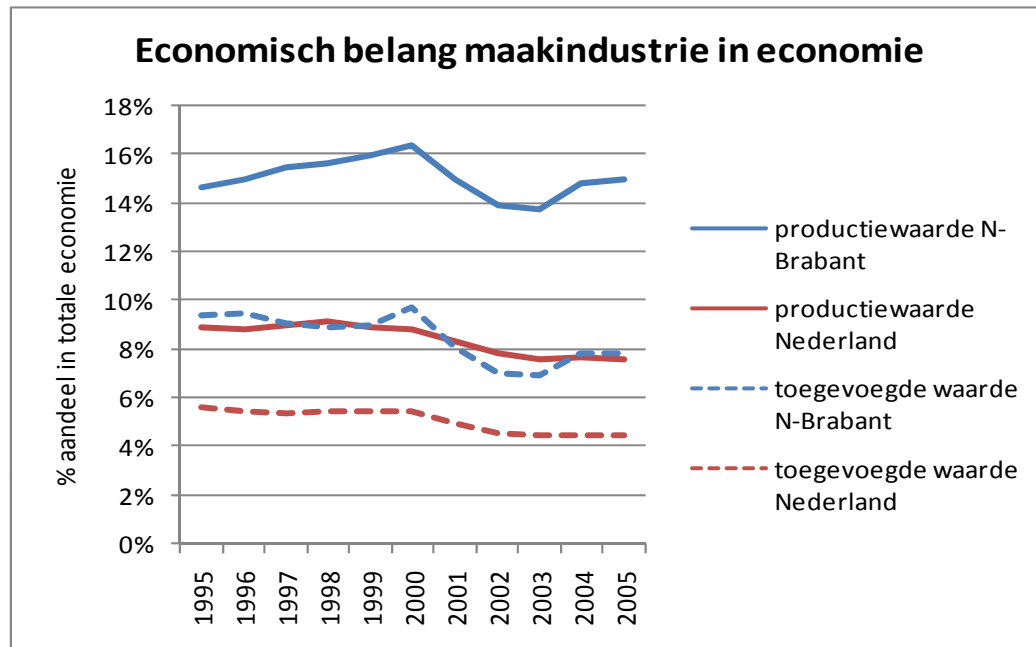
- 'OPNIEUW WERKTIJDVERKORTING VDL'
Omroep Brabant, 17-02-'09
- 'INKOMEN PHILIPS-TOPMAN 30 PROCENT GEDAALD'
BNR, 23-02-'09
- 'ASML VRAAGT PERSONEEL LOONOFFER'
NRC, 07-02-'09
- 'BESI SCHRAPT 200 BANEN DOOR ZWAKKE CHIPMARKT'
FD, 05-12-'09
- 'GEEN ONTSLAGEN BIJ THETFORD'
BN DeStem, 06-02-'09
- 'NEWAYS NEEMT DEEL ACTIVITEITEN BOSCH SECURITY SYSTEMS OVER'
De Telegraaf, 11-11-'08
- 'ASML ZIET OMZET KELDEREN'
FD, 04-12-'08

Omzet/banen

- Stagnatie werkgelegenheid Brabantse maakindustrie 1996-2007
- Maakindustrie bijna helft industriële werkgelegenheid N-Brabant (30 duizend banen); even groot als procesindustrie
- Toegevoegde waarde 1995-2005 wel fors (60-70%) toegenomen
- Belang Brabant voor Nederlandse maakindustrie blijft ongeveer even groot (25% toegevoegde waarde)
- Bruto marge (t.v.w. als % van prod.waarde) tussen 1995 en 2005 in N-Brabant sterker gedaald dan in Nederland
- Recent (situatie oktober/november 2008)
 - Terugval productie maakindustrie 4de t.o.v. 3de kwartaal N-Brabant forser dan Nederland
 - Zeer forse terugval in productie transportmiddelen- en machine-industrie
 - Investeringsverwachtingen voor 2009 zeer negatief in transportmiddelenindustrie
 - Omzetverwachting 4^e kw 2008 fors lager in Brabantse apparaten- en metaalproductenindustrie

Ontwikkeling direct belang maakindustrie

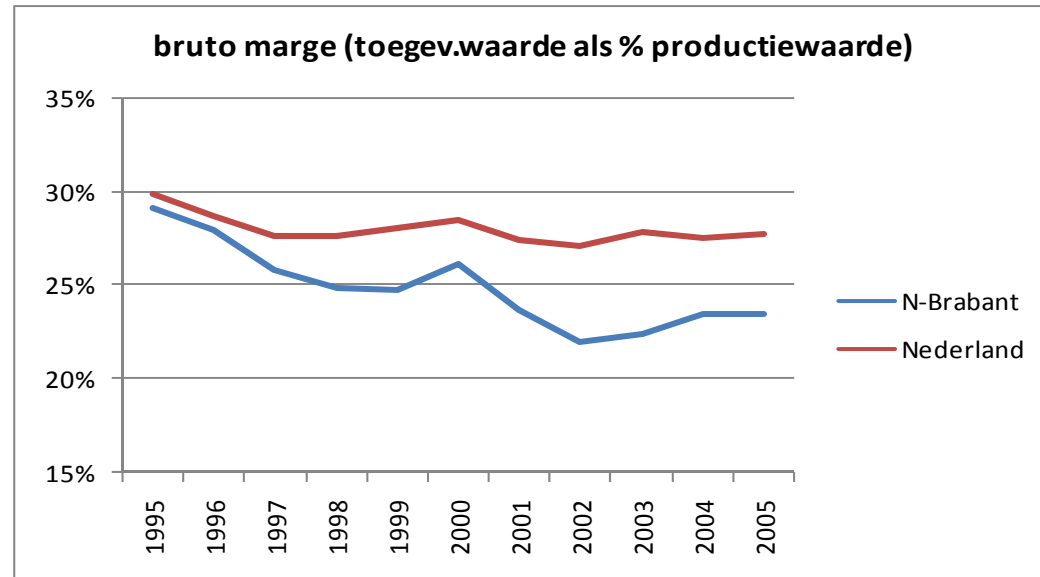
Bron: CBS

Bron: CBS

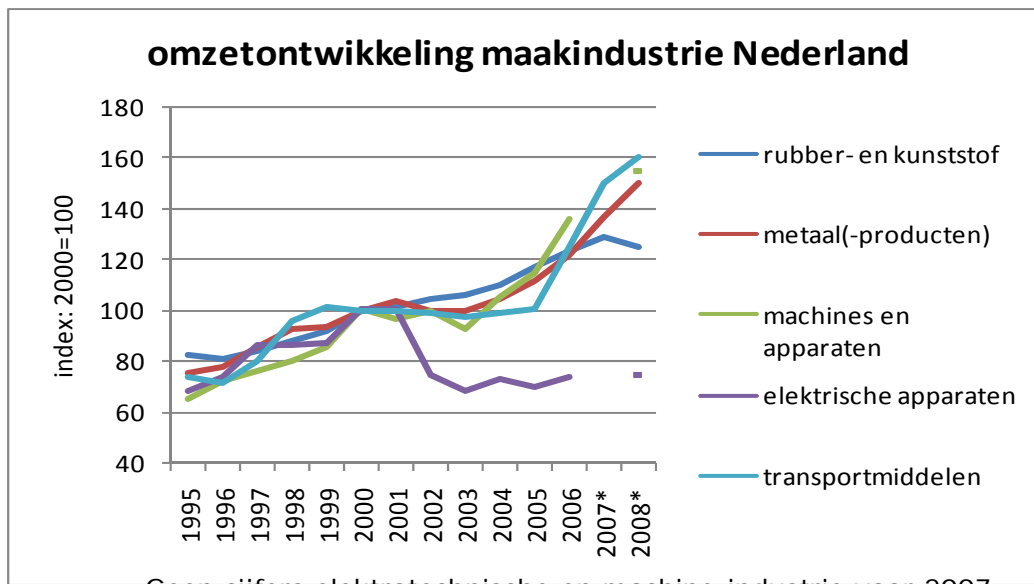
Ontwikkeling omzet en 'bruto marge'

Rabobank

Bron: CBS

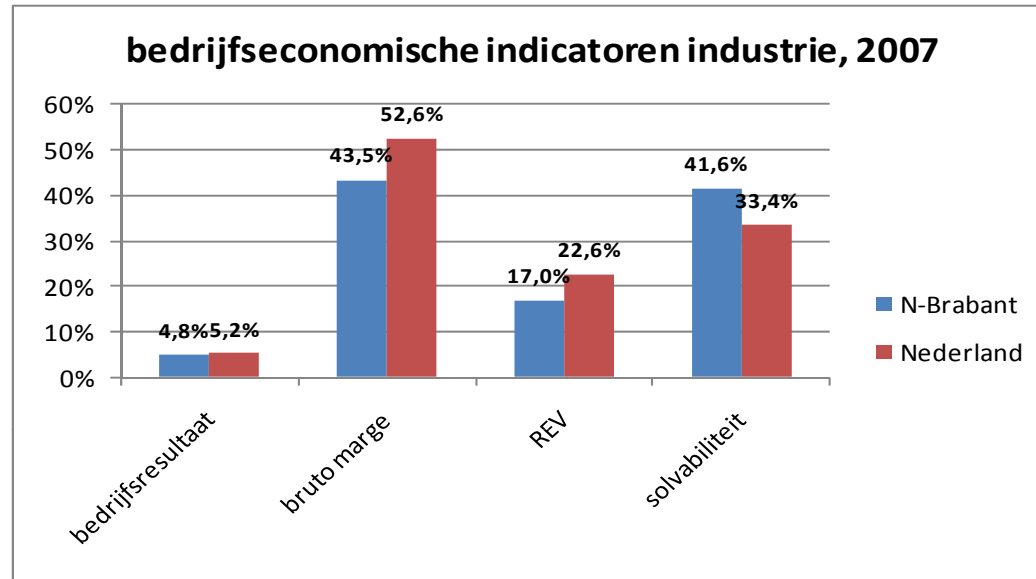

7 Geen cijfers elektrotechnische en machine-industrie voor 2007

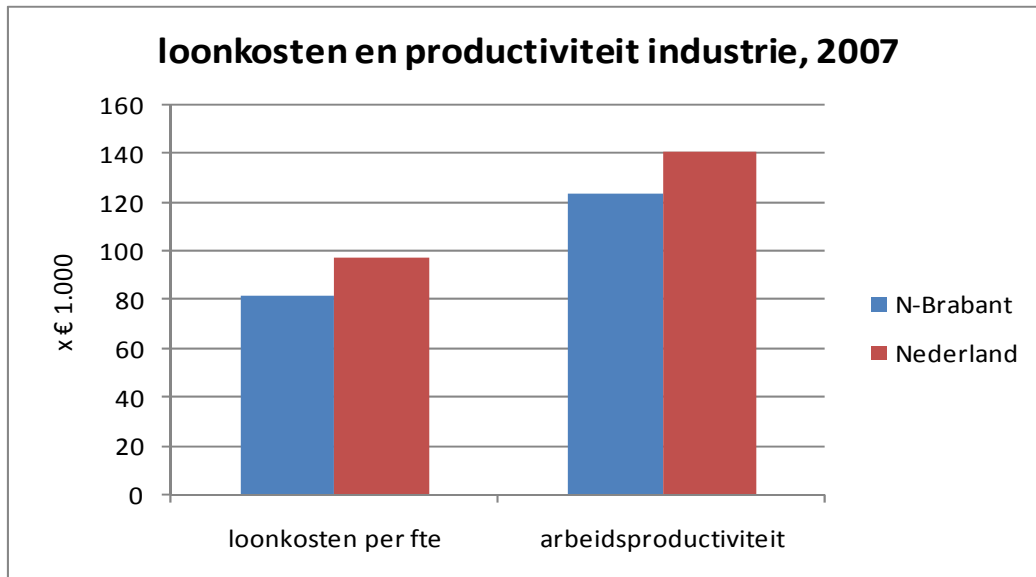
Bron: CBS

Kennis & Economisch Onderzoek / Bureon

Bedrijfseconomische realisaties gehele industrie

Bron: Rabobank (2008), RET

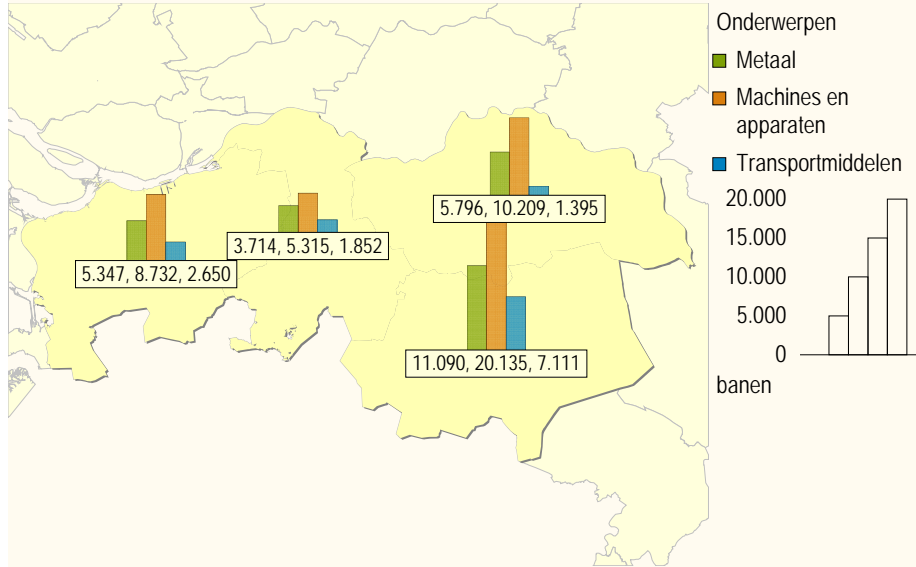
Bron: Rabobank (2008), RET

Kennis & Economisch Onderzoek / Bureon

Geografische spreiding banen

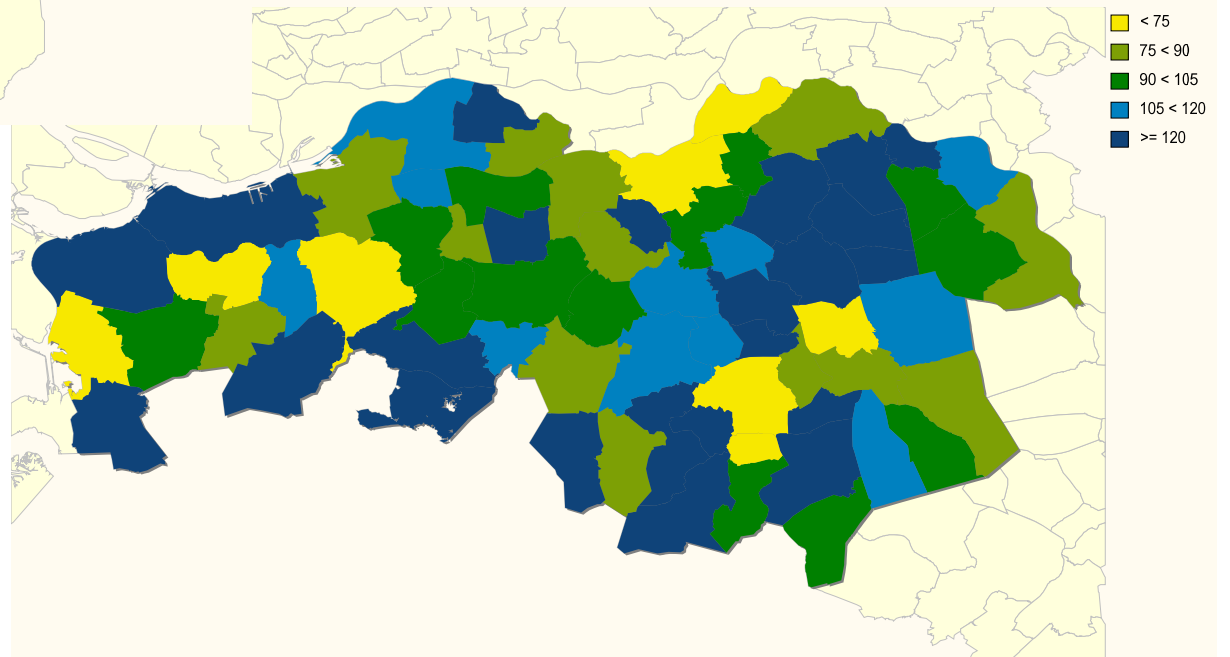

Banen in maakindustrie (2007), Brabantse regio's

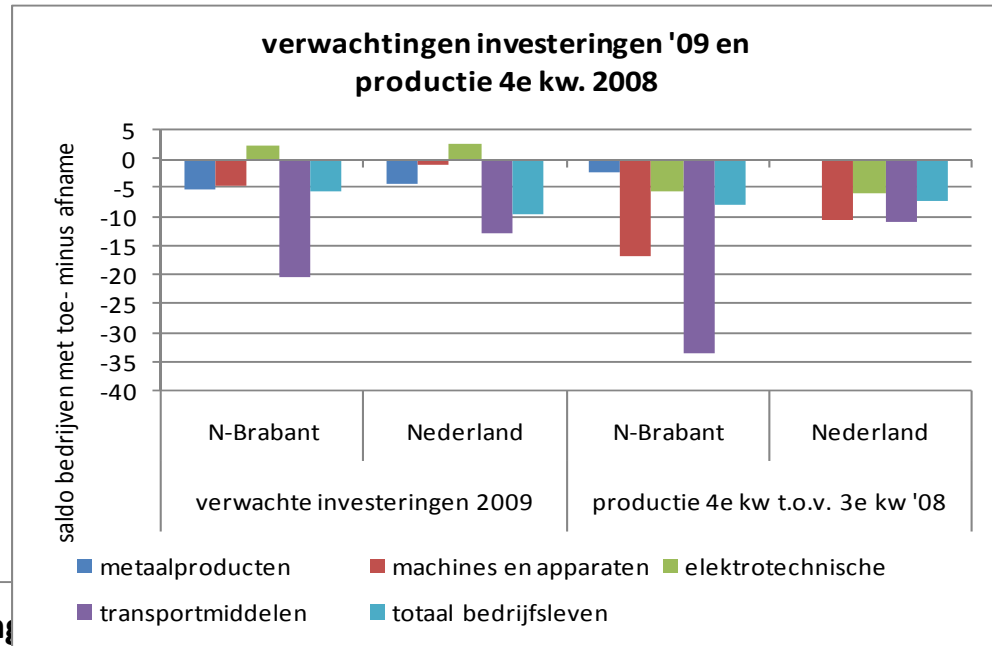
Bron: LISA Vestigingenregister

Banen maakindustrie (D6,7,8) [index] 2007
Gemeenten
Indexcijfers t.o.v. 1996

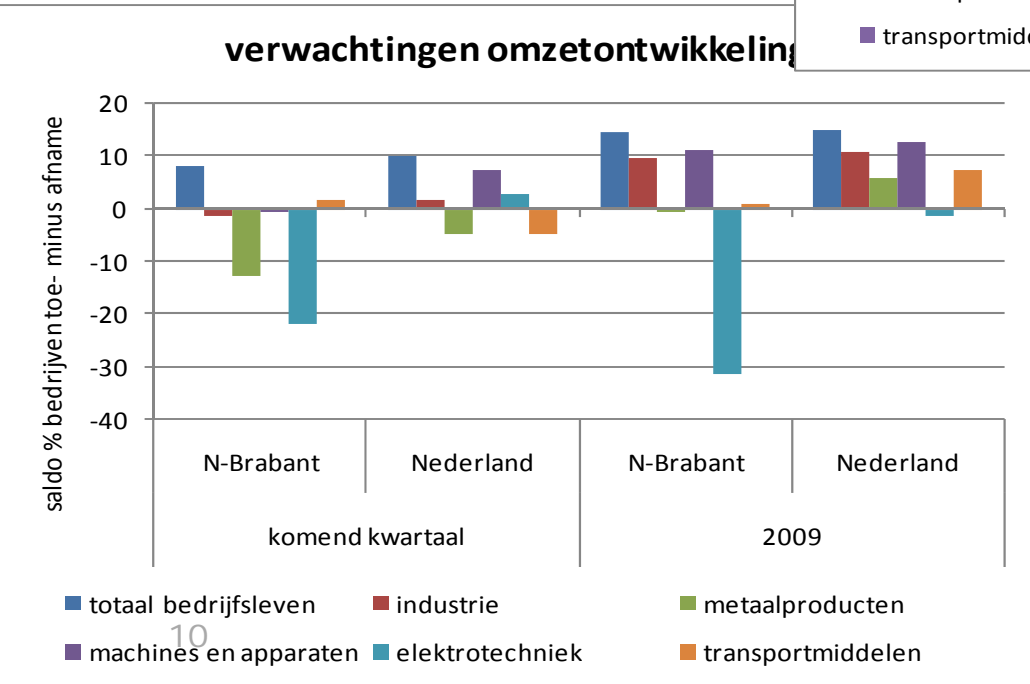

Bron: LISA Vestigingenregister

Verwachtingen omzet en investeringen

Bron: CBS/KvK

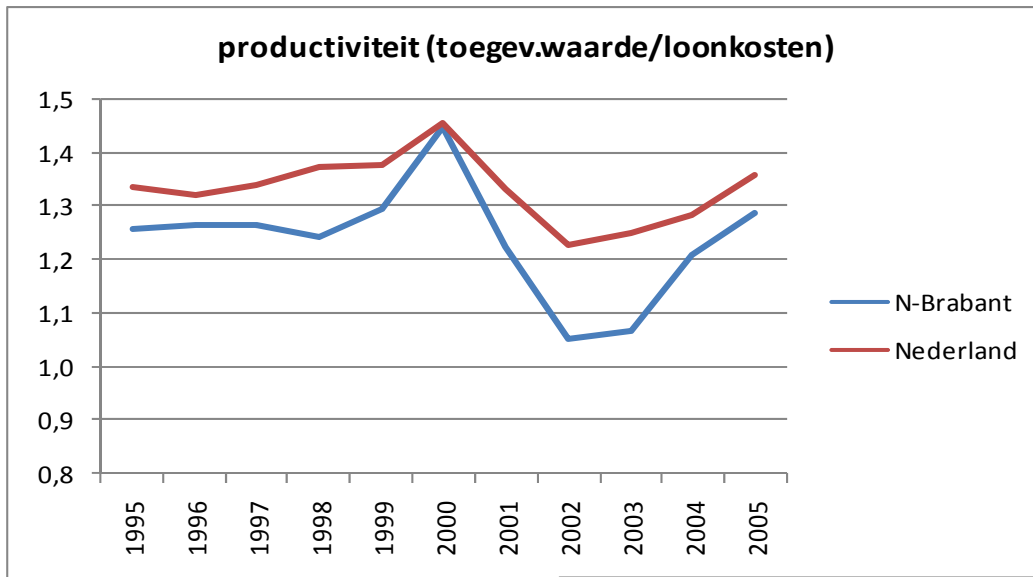
Kennis & Economisch Onderzoek / Bureon
Bron: CBS/KvK

Concurrentie: kosten en productiviteit

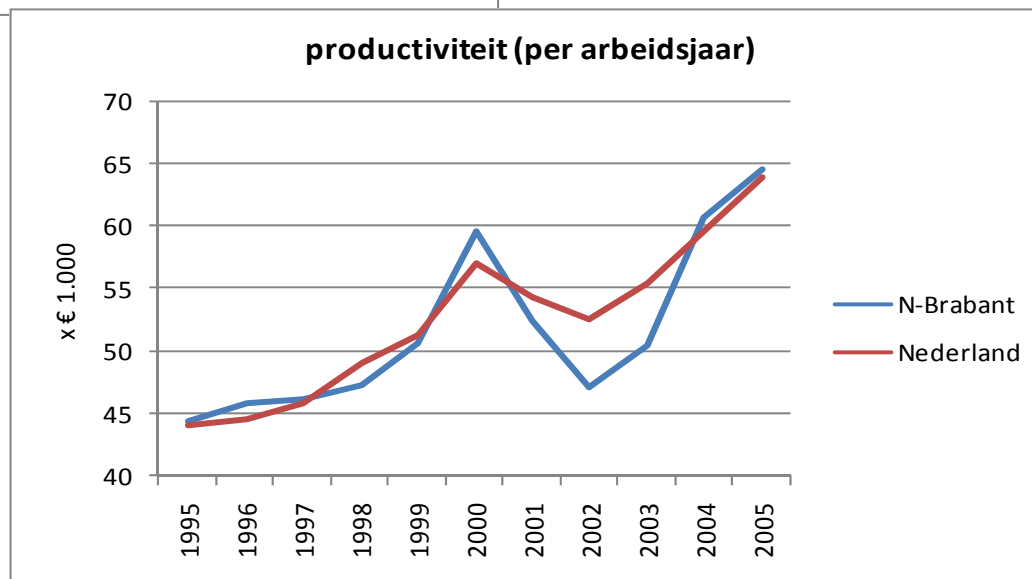

- In 3e kwartaal van 2008 is concurrentiepositie Brabantse maakindustrie volgens bedrijven zelf nog verbeterd
- Productiviteit
 - Arbeidsproductiviteit afgelopen jaren sterk gestegen
 - Productiviteitsstijging wint in Brabant sterker op loonkostenstijging dan in Nederland
- Vestigingsklimaat
 - 25% toeleveranciers en 36% uitbesteders in Brabant overwoog in 2004 productie te verplaatsen (China, Oostblok)
 - Okt/nov '08: krapteproblemen in Brabantse maakindustrie kleiner dan in Nederlandse en in rest Brabantse economie
 - Okt/nov '08: vooral arbeidskrapte in machine- en apparatenindustrie

Concurrentie: kosten en productiviteit

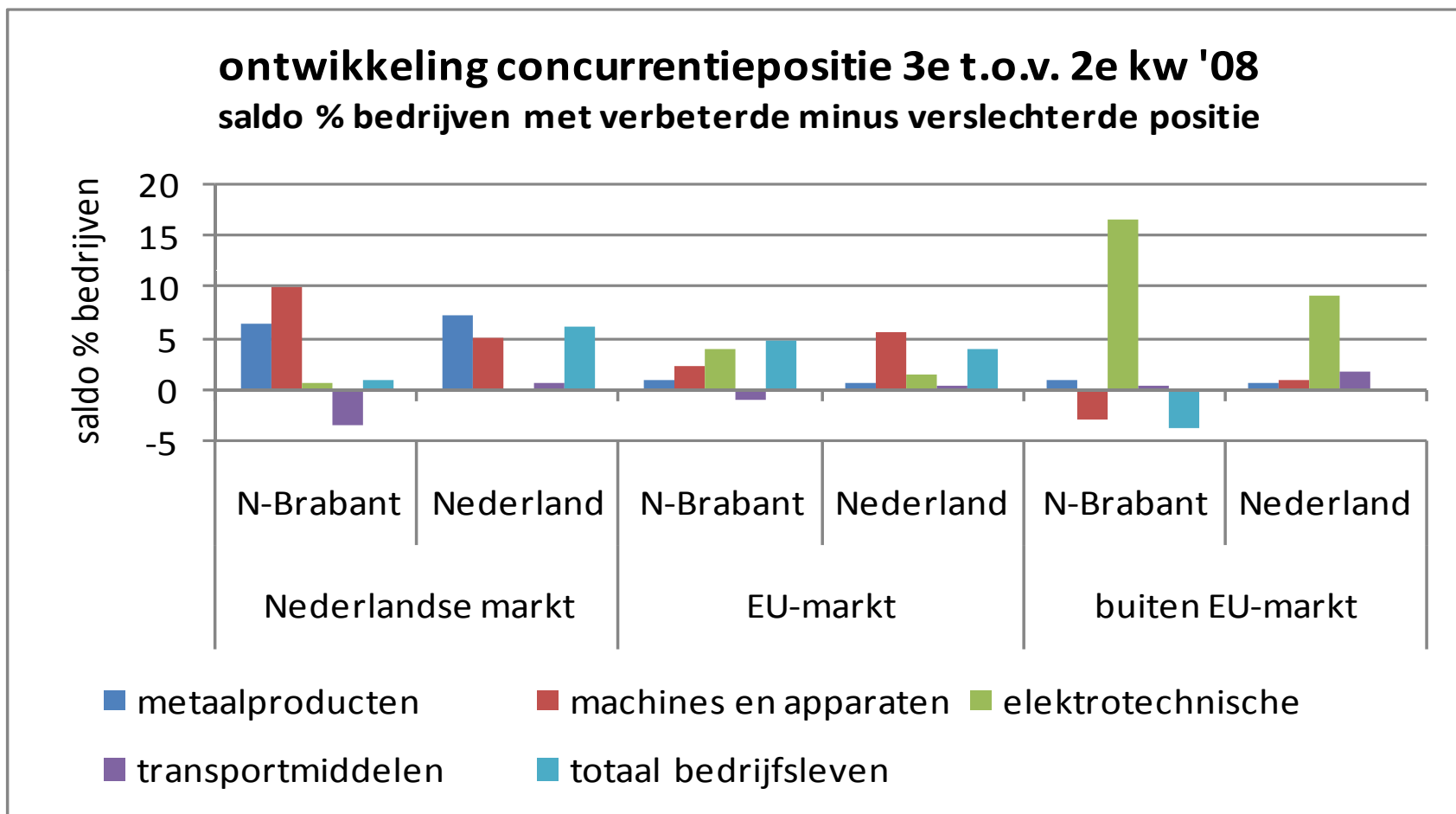
Bron: CBS

Bron: CBS

Kennis & Economisch Onderzoek / Bureon

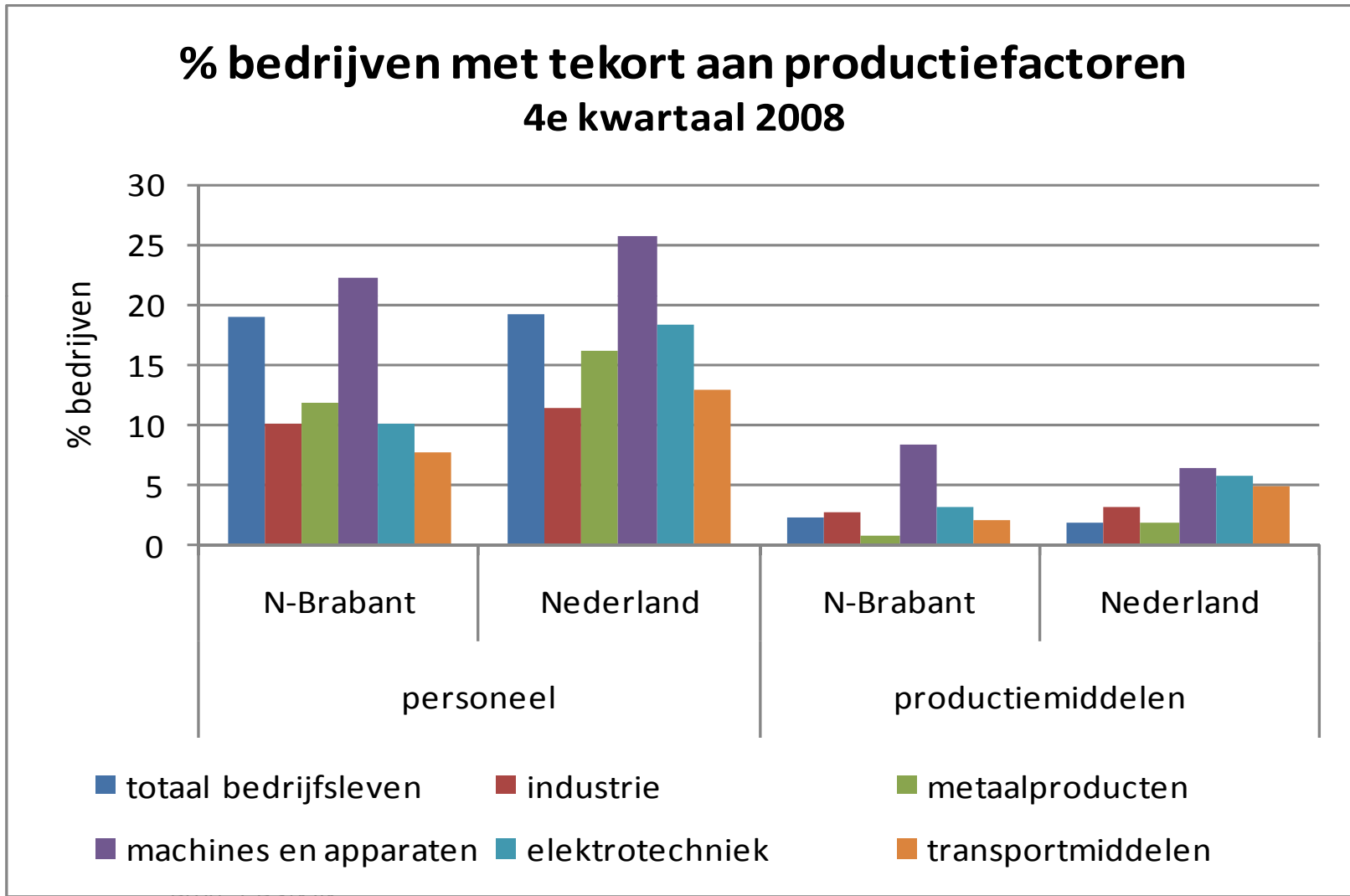
Concurrentie: kosten en productiviteit

Concurrentie: kosten en productiviteit

Rabobank

Kennis en innovatie

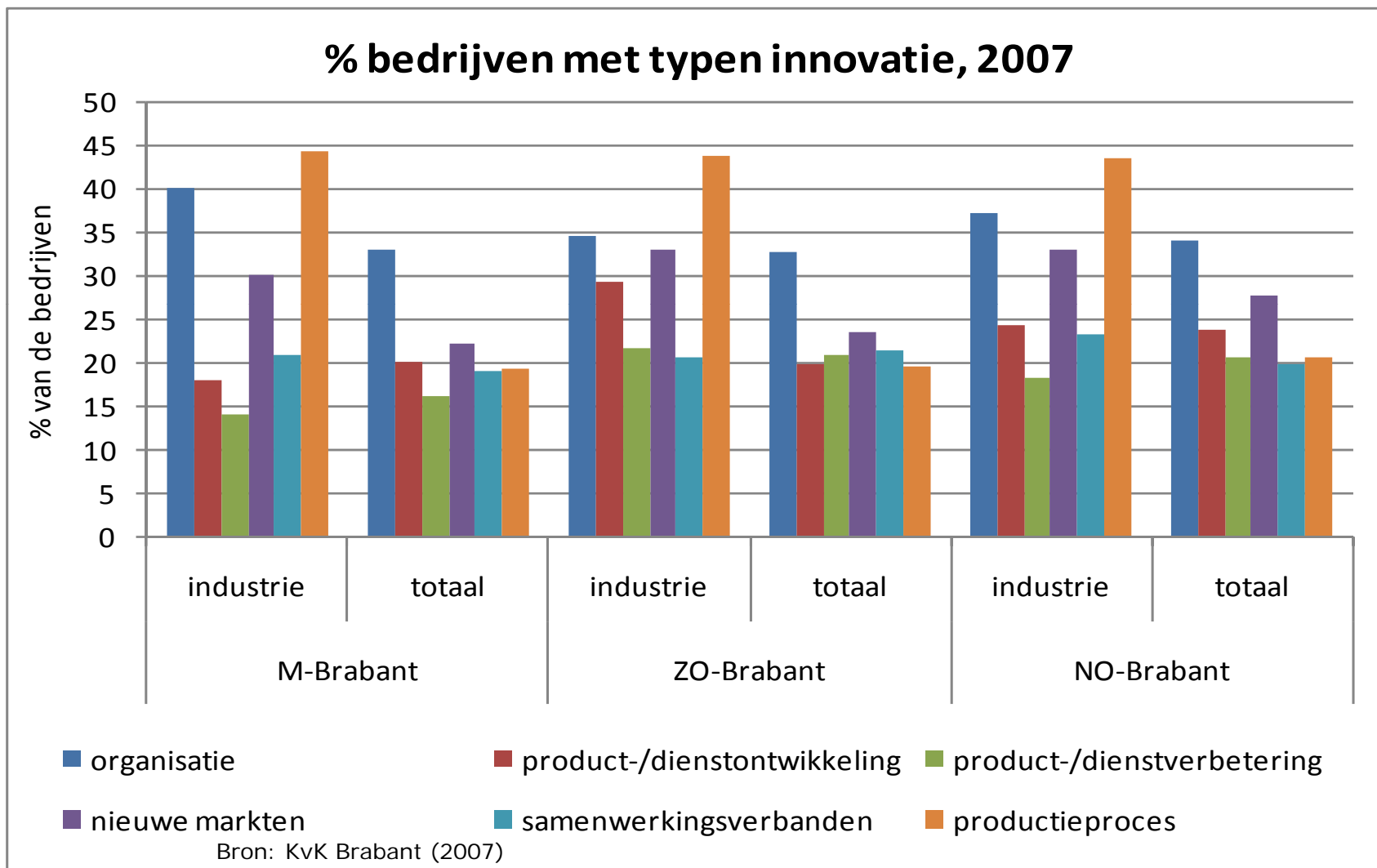
- Tussen 2004 en 2007 is innovatiesituatie Brabantse (maak)industrie over gehele linie verbeterd
- Het innovatief vermogen is het hoogst in niet-maakindustrie
- Dominantie organisatorische innovaties in innovatiemeting boven productinnovaties is mogelijke verklaring
- Tijdgebrek/drukke in 2007 veruit meest genoemde belemmerende factor voor innovatie
Toch lijkt dat niet het gevolg van krapte r&d-personeelaanbod
- Kennis en technologie veel minder als belemmerende factor aangegeven, relatief wat vaker door metaalsector
- Financiële dienstverleners minder vaak, brancheverenigingen en collegabedrijven vaker partner bij innovaties
- Belang van subsidieverstrekkingen groeit licht. Brabantse bedrijven verwerven relatief groot deel innovatievouchers Nederlands grootbedrijf.

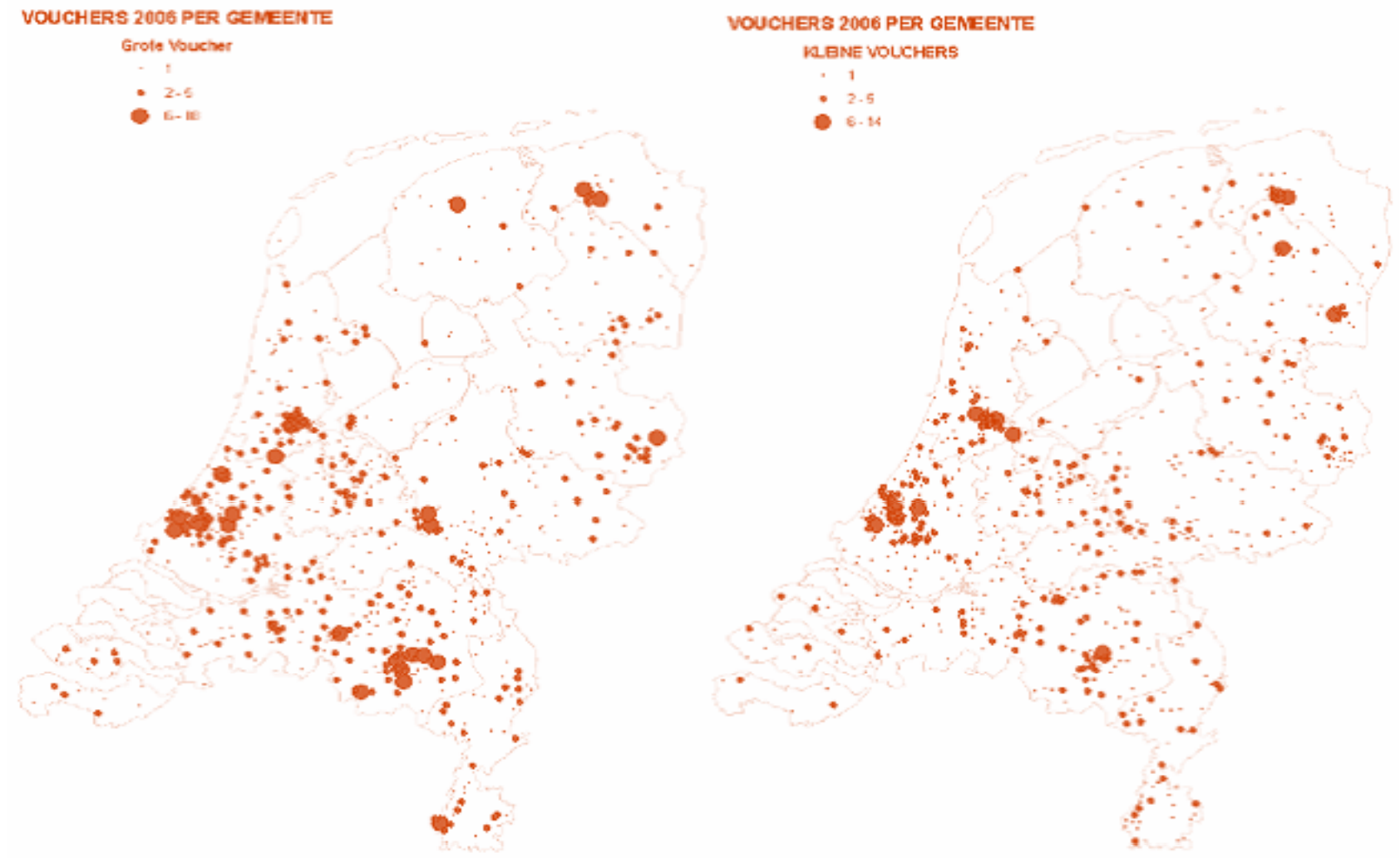
Kennis en innovatie

Rabobank

Kennis en innovatie

Bron: SenterNovem (2008)

Samenwerking en ketenvorming

- Hoogwaardig-innovatief toeleveren zit in de lift, waarbij Brabant domineert in mechatronica en gieten en achterblijft in kunststofproductie en verspanen
- 85% T&U bedrijven Brabant was in 2004 actief met nieuwe PMT-combinaties (Product-Markt-Technologie)
- 64% toeleveranciers en 66% uitbesteders Brabant gebruikte in 2004 'embedded technology', veelal zelf ontwikkeld (productintern door software gestuurde elektronica)
- 25% Brabantse T&U-bedrijven was in 2004 ontevreden over ketensamenwerking, ruim 20% ontevreden over hun T&U-relaties
- 80% Brabantse T&U-bedrijven werkte in 2004 bij R&D samen met derden. Dat lijkt veel hoger dan in andere industriële branches
- 33% Brabantse toeleveranciers en 17% uitbesteders had in 2004 geen eigen R&D-afdeling

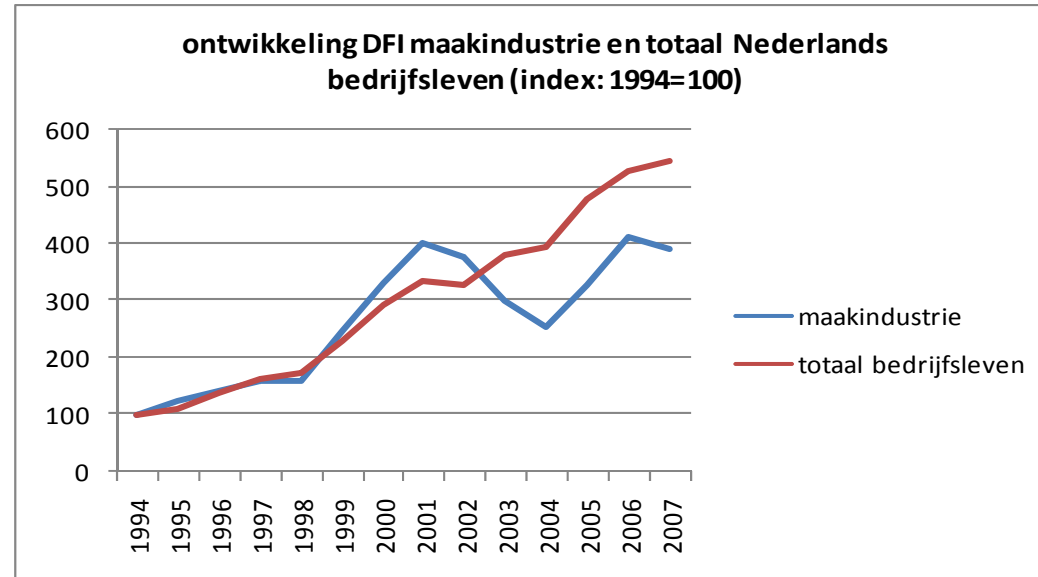
Export en buitenlandse investeringen (DFI)

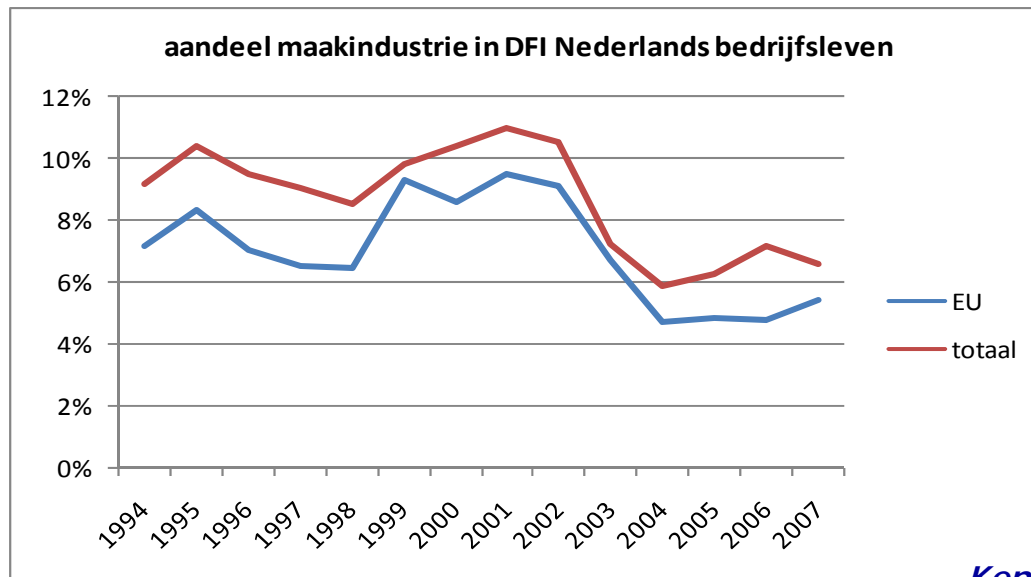
Rabobank

- Nederlandse maakindustrie heeft negatieve handelsbalans weten om te buigen naar positieve handelsbalans
- Aandeel maakindustrie in buitenlandse handel neemt wel licht af
- Eind 2008 bedrijven negatiever over exportontwikkeling op dat moment dan over de vooruitzichten voor 2009
- Voor 2009 vooral verslechtering buitenlandse afzet in Brabantse elektrotechnische industrie verwacht
- 40% omzet West-Brabantse maakindustrie in 2007 via export
- Sterke groei DFI Nederlandse maakindustrie tot 2001, daarna terugval gevolgd door enig herstel
- Aandeel maakindustrie in DFI Nederlands bedrijfsleven laatste jaren rond 5%

Export en DFI: Nederland

Bron: DNB (2009)

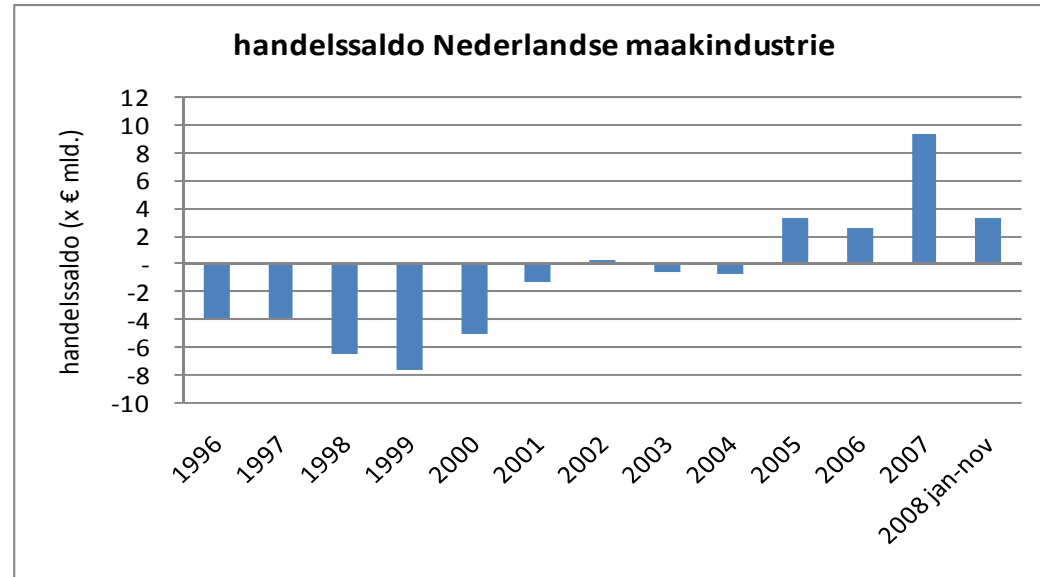

Bron: DNB (2009)

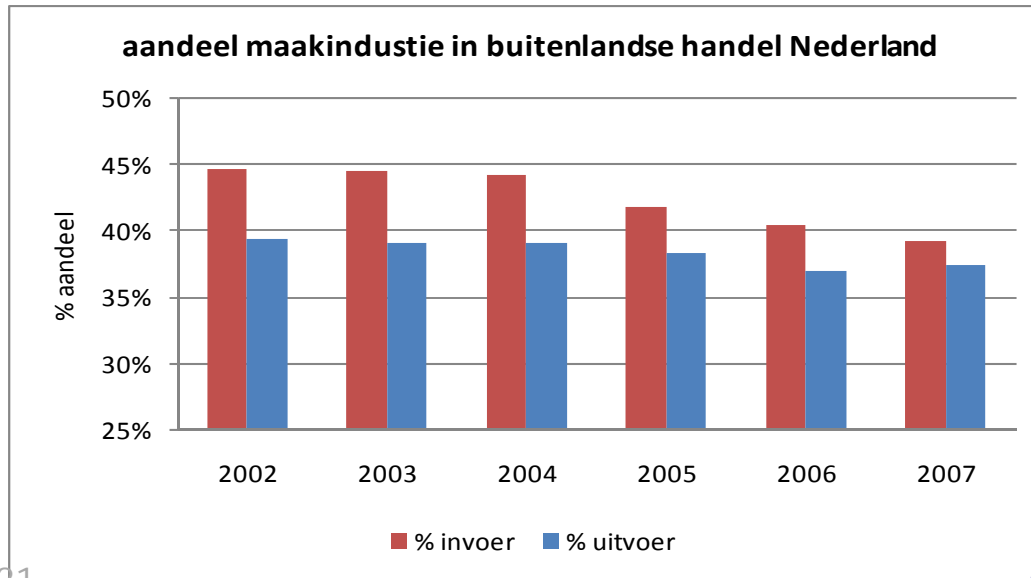
Export en DFI: Nederland

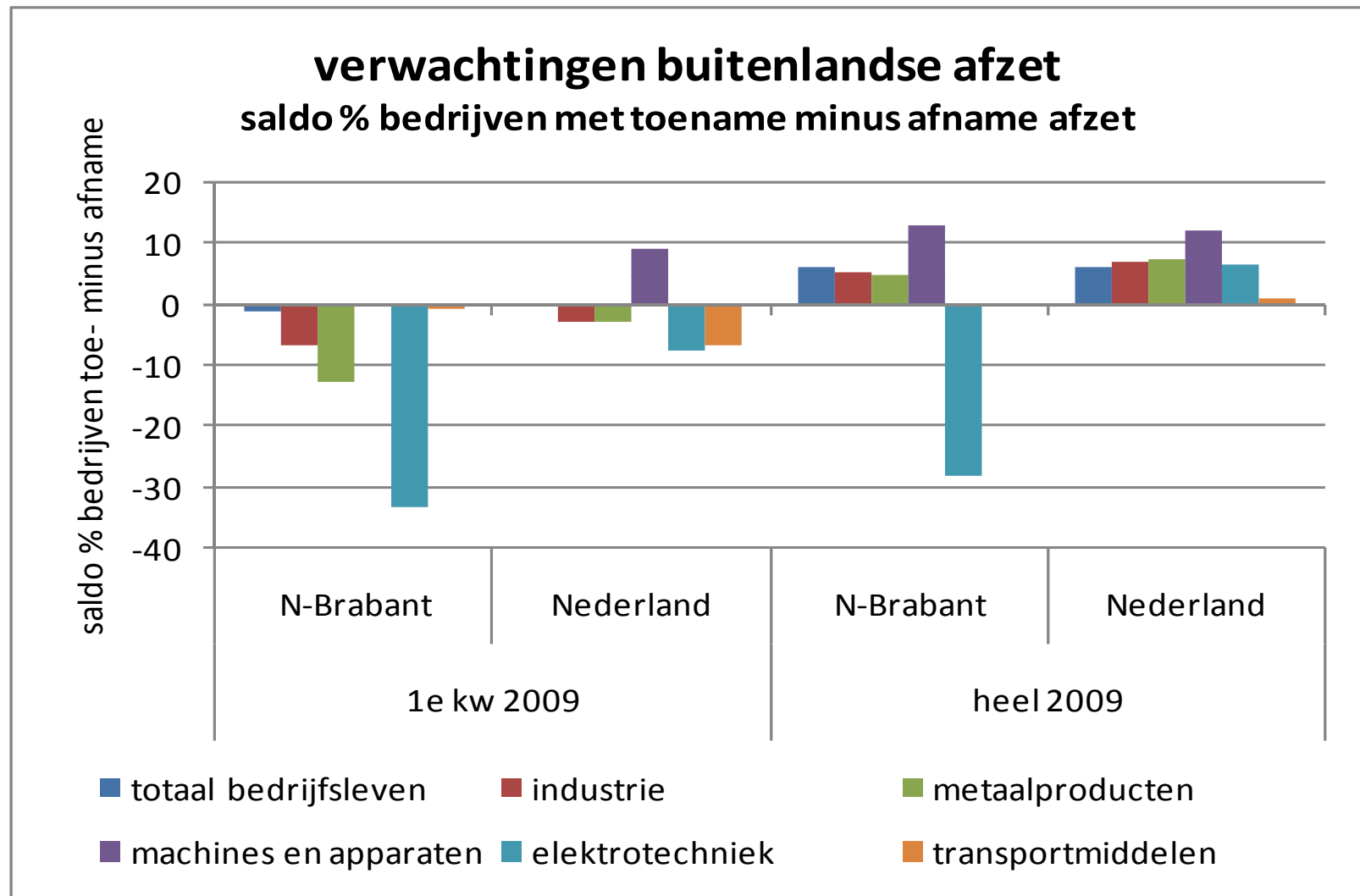
Rabobank

Bron: CBS

Export en DFI: Brabant

Conclusies/synthese

- De toegevoegde en exportwaarde afgelopen jaren flink hersteld, banengroei daarbij achtergebleven
- Maakindustrie Brabant eind 2008 negatiever over afzetverwachtingen 2009 dan landelijk
- Conjunctuurgevoeligheid lijkt onverminderd sterk
- Nederlandse maakindustrie scoort gemiddeld op productiviteit t.o.v. buurlanden, Brabant scoort binnen Nederland gunstig
- Productiviteit Brabantse sector afgelopen jaren sterk gestegen
- Brabantse maakindustrie schat concurrentiepositie relatief gunstig in
- Innovatiegehalte Brabantse maakindustrie is laatste jaren gegroeid, via samenwerking onderling, instituten en subsidiekanalen
- Krapte arbeidsmarkt structureel probleem, maar lijkt in Brabant iets beperkter en lijkt minder te gelden voor r&d-activiteiten
- Niettemin tijdgebrek/interne organisatie grote drempel voor innovatie, vooral in tijden van hoogconjunctuur

Stellingen/discussiepunten

- Hoezo Brabantse maakindustrie?? Wéreld maakindustrie!!
- Uitbesteding naar lage-lonenlanden heeft z'n langste tijd gehad.
- Zonder Top-kwaliteit en Top-innovatie heeft onze maakindustrie geen toekomst.
- De Brabantse maakindustrie leunt te sterk op enkele grote bedrijven.
- Brabant realiseert zich te weinig wat de bijdrage van de maakindustrie (inclusief toe- en afleveranciers) aan de regionale economie is.
- We moeten meer naar productie/toegevoegde waarde kijken en minder naar werkgelegenheid.
- De maakindustrie komt extra sterk uit de huidige crisis.

Bronnen

- ABF (2008), Rabomonitor - LISA
- Berenschot (2003), Strategie Maakindustrie Zuid-Nederland
- BOM/LIOF (2004), Profiel en diagnose maakindustrie Zuid-Nederland
- BOM/LIOF (2004), Make It – Business opportunities in Brabant en Limburg
- Brainport Eindhoven (2004), Crossing borders, moving frontiers
- CBS/Statline - website
- Crossworks (2008), R&D investment, capacity and cooperation
- DNB statistiek – website
- ELAt (2008), Factbook 2008
- Federatie Holland Automotive (2006), Vision for the Dutch automotive sector
- KvK Brabant (2008), COEN 4^e kwartaal 2008
- KvK Brabant (2007), Innovatie in Midden- en Oost-Brabant 2004-2007
- KvK Zuidwest-Nederland (2008), COEN 4^e kwartaal 2008
- KvK Zuidwest-Nederland (2007), Industrie: belangrijke peiler onder de West-Brabantse economie!
- Metaalunie (diverse kwartaaluitgaven 2008-2009), Economische Barometer
- Mechatronica Magazine, diverse uitgaven/artikelen
- Provincie Brabant (2007), SEV Brabant 2007
- Provincie Brabant (2008), Statistisch Zakboek N-Brabant 2008
- Rabobank Nederland (2008), Economische Thermometer
- SenterNovem (2008), Jaarverslag 2007
- SEO (2008), Concurrentiepositie Nederlandse maakindustrie

Bijlage 1: Concurrentiepositie Nederlandse maakindustrie

Indicator (2005/2006)	Benedengemiddeld		Gemiddeld		Bovengemiddeld	
Groei/daling bedrijven in maakindustrie 2001-2005	Duitsland (sterkste daling)	VK	België	Nederland	Spanje	Frankrijk (groei)
Groei/daling banen in maakindustrie 2001-2005	Nederland (sterkste daling)	VK	België	Frankrijk	Duitsland	Spanje (lichtste daling)
Groei/daling toegevoegde waarde 2001-2005	VK (daling)	Frankrijk	Duitsland	Nederland	België	Spanje (groei)
Productie per arbeidsuur	Spanje	België	Nederland	Duitsland	VK	Frankrijk
Productie per arbeidsjaar	Spanje	België	Nederland	Duitsland	Frankrijk	VK
Beloning per arbeidsuur	Duitsland	Spanje	België	Frankrijk	Nederland	VK
Investeringen in R&D als percentage van BNP	Spanje	Nederland	VK	België	Frankrijk	Duitsland
Aantal patenten per miljoen inwoners	Spanje	VK	Frankrijk	België	Nederland	Duitsland
Belastinglast ¹		Duitsland	VK	Nederland	Frankrijk	België
Investeringen in hoger onderwijs als percentage van BNP	VK	Duitsland	Nederland	België	Spanje	Frankrijk
Academische promoties als percentage van het leeftijdscohort	België	Frankrijk	Spanje	Nederland	VK	Duitsland
Wetenschappers en ingenieurs als percentage van de beroepsbevolking	Spanje	Frankrijk	VK	Nederland	Duitsland	België
Elektriciteitsprijzen	Frankrijk	Spanje	België	Nederland	VK	Duitsland
Gas prijzen	België	Spanje	Frankrijk	Nederland	VK	Duitsland
Transportprijzen	Frankrijk	Duitsland	België	Nederland	VK	Spanje

1 Voor Spanje geen gegevens beschikbaar

Bijlage 2: Kansen/bedreigingen voor toeleveranciers in de MKB-metaal

Matrix	AGRO	BOUW	OLIE EN GAS	TRANSPORT	FOOD
BEDREIGINGEN VOOR DE TOELEVERANCIER					
INKOOPMAGT DOOR SCHAALGROOTTE	•	•	•		•
CLAIMCULTUUR		•		•	•
TERUGLOPENDE MARGES				•	•
BESCHIKBAARHEID GESCHOOLD PERSONEEL		•	•	•	•
TEVEEL TOELEVERANCIERS	•				
AANTAL AFNEMERS VERMINDERT DOOR UITBISTEDEN EINDGEBRUIKER	•	•			
IMAGOPROBLEEM	•	•		•	
DICHTSLIBBEN INFRASTRUCTUUR	•	•	•	•	•
NIEUWE TOETREDERS WORDEN AANGETROKKEN DOOR HOOG PRIJSNIVEAU		•			
VEEL OVERHEIDSBEMOEIENIS WAARDOOR DE MARKT NIET OPTIMAAL FUNCTIONEERT	•	•			
TOELEVERANCIER WORDT MEDI-RISICODRAGER		•		•	•
KANSEN VOOR DE TOELEVERANCIER IN HET MKB-METAAL					
NIEUWE MARKTEN GEMAKKELIJKER BEREKBAAR (VOORAL BINNEN EUROPA)	•			•	•
LEVENSCYCLUS PRODUCTEN WORDT STEEDS KORTER	•				•
TOENAME AANTAL HUISHOUDENS	•	•			•
STEEDS HOGERE MILIEUEISEN AAN PRODUCTEN	•	•	•	•	•
HOGERE ENERGIEPRIJZEN ZUNGEN VOOR TOENAME INVESTERINGEN	•	•	•	•	
GROTE AFNEMERS BESTEDEN STEEDS MEER UIT		•	•		•
PROFESSIONALISERING VAN DE MARKT	•	•			

Bron: Metaalunie (okt. 2007),
Industrie Uitgelicht

Kennis & Economisch Onderzoek / Bureon